

گزینه‌های ایران در چالش کریدور زنگرور چیست؟

خیز آمریکا برای مانور در قفقاز جنوبی

پیشنهاد ایالات متحده مبنی بر قرار دادن گذرگاه زنگرور - که پیوند دهنده حیاتی میان سرزمین اصلی جمهوری آذربایجان و جمهوری خود مختار نخجوان از طریق جنوب ارمنستان قلمداد می شود- تحت مدیریت واشینگتن، شکاف‌های مابین موجود در قفقاز جنوبی را عمیق‌ترودر ایران نگرانی‌هایی ایجاد کرده‌است. در این ماجرا، تنها مساله اتصال منطقه‌ای مطرح نیست، بلکه نظم ژئوپلیتیکی در مرزهای شمالی ایران نیز ممکن است متاثر شود. از منظر ایران، این کریدور ۴۳ کیلومتری که از استان سیونیک ارمنستان می‌گذرد، مستقیماً با محاسبات راهبردی آن در ارتباط است.

◀ **ایران و چالش زنگرور**

حمیدرضا عزیزی، پژوهشگر فعال در موسسه آلمانی «مطالعات بین‌المللی و امنیتی» در گفت‌وگو با اوراسیا ریویو مدعی شد که این طرح، دسترسی ایران به قفقاز جنوبی از طریق ارمنستان را تحت تأثیر قرار داده و این کشور را وابسته به مسیری می‌سازد که تحت کنترل جمهوری آذربایجان یا سایر بازیگران بین‌المللی خواهد بود. همزمان به ادعای ناظران در صورتی که باگو کنترل گذرگاه را به دست آورد یا مدیریت آن به بازیگران خارجی واگذار شود، اهم‌ ایران در مسیر تجارت شمالی کم‌رنگ می‌شود. در همین راستا عزیزی هشدار داد: «ایران برای تجارت نه تنها با قفقاز جنوبی، بلکه با روسیه و اروپا به آذربایجان متکی خواهد شد؛ امری که «چایگاه ژئواکونومیک ایران» را تحت تأثیر قرار خواهد داد. به ادعای این کارشناس، کنار گذاشتن مسیر ایران از طریق ارمنستان همچنین می‌تواند نقش تهران در ابتکار کمربند و جاده چین را متاثر کند.

◀ **امنیت و نظم منطقه‌ای**

نگرانی اصلی تهران روشن است: این گذرگاه می‌تواند به گسترش نفوذ ترکیه و اکنون آمریکا منجر شود. حضور مستقیم آمریکا در مدیریت این مسیر، نگرانی را تشدید کرده چرا که احتمالاً منافع ایالات متحده در این جغرافیا با تعریف خواهد شد. این تحول در زمانی رخ می‌دهد که نفوذ روسیه در قفقاز جنوبی به دلیل جنگ اوکراین و تغییر توازن قدرت پس از جنگ دوم دریاغ کاهش یافته است. ایران که پیش‌تر در این منطقه به حمایت روسیه اتکا داشت، اکنون احساس می‌کند سپر راهبردی‌اش کم‌رنگ شده است. در شرایط حاکم بر ژئوپلیتیک، تهران به دنبال تعامل با همه بازیگران اصلی منطقه و همچنین ایجاد همکارای‌های سیاسی و امنیتی نزدیک با ارمنستان است. به ادعای عزیزی، مانورهای نظامی ایران در منطقه از سال ۲۰۲۱ تاکنون، بیش از آنکه نشانه‌ای از آمادگی نظامی باشد، حاوی پیامی سیاسی است مبنی بر اینکه ایران با حضور بی‌قید و شرط بازیگران خارجی در مرزهایش موافق نیست.

◀ **حاکمیت، ترانزیت و کنترل**

ایرون با گو‌مو آنچه با احتیاط پیشنهاد آمریکا را بررسی می‌کند. از منظر آذربایجان، این گذرگاه یک مسیر حیاتی برای اتصال به نخجوان و بخشی از پروژه‌های ادغام پس از جنگ است. اما ارمنستان نگران تهدید حاکمیت ملی خود است و تأکید دارد که هرگونه مسیر ترانزیتی باید تحت کنترل دولت ارمنستان باقی بماند؛ چرا که تبدیل آن به «کریدور» به معنای واگذاری بخشی از حاکمیت است. در همین حال، باکو نیز به شدت مخالف دخالت هر کشور ثالث در این پروژه است. ریچارد گیروفوسیان، مدیر مرکز مطالعات منطقه‌ای در ایروان در این باره مدعی است: «آذربایجان هیچ تمایلی به مشارکت با بازیگران ثالث ندارد؛ چه آمریکا باشد، چه اروپا یا روسیه.»

◀ **ابتکار یا مانور تبلیغاتی؟**

از منظر واشینگتن، این پروژه تلاشی برای استفاده از خلأ قدرت در منطقه پس از کاهش نفوذ روسیه و تیگری روابط مسکو با ایروان و باکو تلقی می‌شود. اما گیروفوسیان درباره جدیت این طرح تردید دارد و مدعی است «من این پیشنهاد را چندان جدی نمی‌گیرم. در هر دو پایتخت خواه باکو و خواه ایروان، دیدنی نسبت به این طرح حاکم است.» این کارشناس طرح پیشنهادی آمریکا را «توافقی بی‌تایه شبیه معاملات آماک» خوانده و این سوال را مطرح می‌کند که آیا واشینگتن واقعاً درک درستی از پیچیدگی‌های منطقه دارد یا خیر. گیروفوسیان مدعی است: «[این طرح بیشتر شبیه تلاشی برای کسب جایزه صلح نوبل برای دونالد ترامپ است آن هم بدون آمادگی واقعی و با احتمال بسیار پایین برای اجرا.» و همچنین به مشکل بودن اجرای طرحی در چارچوب این منطقه می‌کند، چرا روسیه قرار دارند و تحریم‌های غرب نیز موانع جدی ایجاد می‌کند.

◀ **گزینه‌های ایران**

از منظر تهران، بحث گذرگاه زنگرور بازتابی از نگرانی‌ها درباره محاصره و کاهش اهم‌های ژئوپلیتیکی است. گزینه‌های ایران برای مقابله با چنین پروژه‌ای محدود هستند، به‌ویژه در شرایطی که تهران در ماه‌های اخیر با چالش‌های امنیتی در خاورمیانه و درگیری‌های مستقیم با اسرائیل مواجه بوده است. ایران امیدوار است که روسیه بار دیگر در برابر نفوذ غرب مقاومت کند، اما تغییر توازن قدرت باعث شده نفوذ تهران در این منطقه متاثر شود. در این میان، حاکمیت ارمنستان و هم آذربایجان در برابر واگذاری حاکمیت خود مقاومت می‌کنند و هر کدام بر چشم‌انداز متفاوتی از «کریدور» اصرار دارند. در نهایت، گذرگاه زنگرور دیگر صرفاً یک مسیر ترانزیتی نیست، بلکه به میدان تقابل دیدگاه‌های متضاد درباره حاکمیت، نفوذ و نظم منطقه‌ای تبدیل شده است.

سال هشتم
شماره ۲۱۶۴
۰۵۰۵۰۵۰۴۱۳۰۴
۰۲ منفر ۱۳۴۷ / ۲۷ جولای ۲۰۲۵

«آرمان ملی» راهکارهای حفظ و تقویت انسجام ملی را بررسی می‌کند

حل مشکل معیشت؛ شنیدن صدای مردم

◀ **مسعود پزشکیان: انسجام ملی باید ما را به یک هوشیاری برساند که با مردم با کمال احترام مواجه شویم**

◀ **علی مطهری: سیاست‌مان را راجع به منتقدان و مخالفان تعدیل کنیم**

به‌وجود آمده و دستاوردهای آن مخالفت‌کند یا سنگ تفرقه بیندازد در زمین دشمن بازی کرده و خلاف مصالح و منافع ملی اقدام کرده است. جالب اینکه جریان تندرو و دلواییس که نهایت تلاش خود را برای ایجاد اختلاف و تخریب جامعه ملی به کار می‌برد و نمونه عینی آن را در برخی نظرات کارشناسان در تلویزیون شاهدیم، اخیراً نسبت به اظهارات محمد مهاجری فعال سیاسی اصولگرا در ایکس موضع بسیار تندی گرفته است. چنانکه رجانیز نوشت: «مهاجری در واکنش به انتقادات صورت